

Historia Pomorza

Tom IV (1850-1918)

Część II

Polityka i kultura

✎ opracowali

JÓZEF BORZYSZKOWSKI

GRZEGORZ JASIŃSKI

JANUSZ JASIŃSKI

BOGUSŁAW MANSFELD

MAGDALENA NIEDZIELSKA

STANISŁAW SALMONOWICZ

JERZY SERCZYK

ROBERT TRABA

SZCZEPAN WIERZCHOSŁAWSKI

MIECZYŚLAW WOJCIECHOWSKI

BARBARA ZAKRZEWSKA-NIKIPORCZYK

pod redakcją

STANISŁAWA SALMONOWICZA

TORUŃ 2002

SPIS TREŚCI

Przedmowa (<i>Stanisław Salmonowicz</i>)	5
Rozdział I. Charakterystyka źródeł i stanu badań (<i>Stanisław Salmonowicz</i>)	7
1. Źródła	7
2. Stan badań	8
Dział III. DZIEJE POLITYCZNE	20
Rozdział II. Zagadnienia polityczne i narodowościowe lat 1850-1871 (<i>Janusz Jasiński</i>)	20
1. W dobie ucisku i reakcji (1850-1858)	20
2. „Nowa era” i konflikt konstytucyjny	30
3. Wobec wojen z Danią, Austrią i Francją. Pojednanie narodowych liberałów z rządem w ostatnich latach przed zjednoczeniem Niemiec	42
4. Problem językowy. Ruch polski w Prusach Zachodnich	51
5. Prusy Zachodnie i Wschodnie wobec powstania styczniowego	64
Rozdział III. Problemy polityczne Pomorza w latach 1871-1914 (<i>Szczepan Wierchosławski</i>)	76
1. Geografia polityczna Rzeszy Niemieckiej	76
2. Ugrupowania polityczne w Prusach Zachodnich	81
3. Partie i stronnictwa Prus Wschodnich	100
4. Partie Pomorza Zachodniego	119
5. Ogólna charakterystyka rywalizacji politycznej na Pomorzu w latach 1871-1914	131
5.1. Polacy	134
5.2. Konserwatyści	135
5.3. Liberałowie	137
5.4. Centrum	139
5.5. Socjaldemokracja	140
6. Podsumowanie	142
Rozdział IV. Polski ruch narodowy (<i>Szczepan Wierchosławski</i>)	147
1. Obrona polskości w okresie kulturkampfu	147
2. Emancypacja warstw średnich i zróżnicowanie polityczne w latach 1890-1914	156
3. Polskie organizacje oświatowo-kulturalne	163
4. Walka w obronie polskiego stanu posiadania	172
5. Próba bilansu	177
Rozdział V. Polityka i życie gospodarcze lat 1914-1918 (<i>Mieczysław Wojciechowski</i>)	180
1. Wybuch wojny i stosunek społeczeństwa pomorskiego do wydarzeń wojennych w latach 1914-1915	180
2. Zagadnienia gospodarcze w latach 1915-1918	189
3. Położenie ludności, stosunek do wojny w latach 1916-1918	195
4. Życie polityczne w latach 1915-1918	202
5. Ruch polski w latach 1915-1918	208
6. Rewolucja listopadowa 1918 roku	217

Dział IV. KULTURA	222
Rozdział VI. Uwagi wstępne (<i>Stanisław Salmonowicz</i>)	222
Rozdział VII. Kultura materialna i duchowa ludności Pomorza w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku (<i>Józef Borzyszkowski</i>)	228
1. Uwagi ogólne	228
2. Ludoznawstwo pomorskie	233
3. Kultura materialna	236
3.1. Budownictwo miejskie i wiejskie, chłopskie i ziemiańskie	236
3.2. Krajobraz kulturowy Pomorza	241
3.3. Stroje, wyposażenie domów i zagród, chat, dworów i dworków. Od przemysłu domowego do sztuki ludowej	243
3.4. Specyfika warsztatu pracy i życia codziennego rybaków pomorskich i ludzi morza	247
3.5. Wielkie miasta	251
4. Kultura duchowa	254
4.1. Rok obrzędowy na Pomorzu	254
4.2. Od kołyski do grobu. Zmory i upiory	257
4.3. Pieśni i muzyka na co dzień, świat baśni i legend, książka w domu i humor na Pomorzu	259
4.4. Kuchnia i medycyna	264
4.5. Charakter Pomorzan	265
5. Specyfika kultury Pomorza	268
Rozdział VIII. Dzieje szkolnictwa (<i>Magdalena Niedzielska</i>)	271
1. Ogólna charakterystyka szkolnictwa w Prusach	271
2. Szkolnictwo elementarne — szkoły ludowe	274
3. Szkoły średnie i zawodowe	283
4. Seminaria nauczycielskie	288
5. Gimnazja i inne tzw. szkoły wyższe	293
Rozdział IX. Szkolnictwo wyższe i nauka na Pomorzu (<i>Jerzy Serczyk</i>)	304
1. Ogólne uwagi wprowadzające	304
2. Uniwersytet w Gryfii i szkolnictwo wyższe Prowincji Pomorze	307
3. Uniwersytet w Królewcu	313
4. Inne wyższe uczelnie w Królewcu	320
4.1. Akademia Sztuk Pięknych	320
4.2. Wyższa Szkoła Handlowa	321
5. Wyższa Szkoła Techniczna w Gdańsku	321
6. Akademia w Braniewie	323
7. Niemieckie towarzystwa naukowe	324
8. Polskie stowarzyszenia i instytucje naukowe	329
8.1. Towarzystwo Naukowe w Toruniu	331
Rozdział X. Ruch wydawniczy, prasa, biblioteki (<i>Magdalena Niedzielska</i>)	334
1. Ruch wydawniczy	334
2. Prasa	339
2.1. Prowincja pruska	340
2.1.1. Prasa niemiecka	340
2.1.2. Prasa polska	350
2.1.3. Gazety litewskie	355
2.1.4. Czasopisma fachowe	356
2.2. Prowincja pomorska	358
3. Biblioteki	360

Rozdział XI. Literatura niemiecka na Pomorzu w latach 1850-1918 (<i>Stanisław Salmonowicz</i>)	365
1. Wprowadzenie	365
2. Pomorze Zachodnie	368
3. Pomorze Wschodnie	370
Rozdział XII. Literatura polska i kaszubska (<i>Józef Borzyszkowski</i>)	378
1. Warunki rozwoju i ogólna charakterystyka	378
2. Początki piśmiennictwa między powstaniami listopadowym i styczniowym	382
3. Pomorski świat twórców literatury polskiej na przełomie XIX i XX wieku	384
4. Twórcy i dzieła literatury kaszubskiej — od Ceynowy do Młodokaszubów	387
Rozdział XIII. Życie teatralne (<i>Stanisław Salmonowicz</i>)	392
1. Uwagi ogólne	392
2. Życie teatralne Pomorza Zachodniego	393
3. Życie teatralne Pomorza Wschodniego	394
Rozdział XIV. Życie muzyczne Pomorza (<i>Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk</i>)	399
1. Kompozytorzy i ich twórczość	399
2. Odtwórczość muzyczna	403
2.1. Profesjonalny ruch koncertowy	403
2.2. Muzyka w teatrze	406
2.3. Muzyka w kościołach	408
2.4. Odtwórczość amatorska	411
3. Szkolnictwo muzyczne	416
4. Muzykologia i krytyka muzyczna	417
5. Folklor muzyczny	418
6. Przemysł muzyczny	419
Rozdział XV. Sztuka na Pomorzu w latach 1850-1914 (<i>Bogusław Mansfeld</i>)	421
1. Krajobraz kulturowy	421
2. Malarstwo i grafika	429
3. Rzeźba	442
4. Architektura	450
5. Pomorzanie w kręgu sztuki	460
Rozdział XVI. Kościoły i życie religijne	470
1. Kościół rzymskokatolicki (<i>Robert Traba</i>)	470
1.1. Uwagi wstępne	470
1.2. Liczebność i struktura organizacyjna	471
1.3. Formy aktywności religijnej i społecznej	477
1.4. Miejsce i rola Kościoła katolickiego w życiu społecznym Pomorza	493
2. Inne wyznania (<i>Grzegorz Jasiński</i>)	506
2.1. Kościoły i sekty protestanckie	506
2.1.1. Kościół unijny	506
2.1.2. Inne związki wyznaniowe i sekty	521
2.2. Wyznanie mojżeszowe	523
Refleksje końcowe (<i>Stanisław Salmonowicz</i>)	525
Wykaz skrótów	531
Indeks nazwisk (<i>Przemysław Olstowski</i>)	532
Indeks nazw miejscowości (<i>Przemysław Olstowski</i>)	550
Spis ilustracji	559